

LESIA UKRAINKA I MARIA KONOPNICKA

Malanii Olena

Wschodnioeuropejskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Łesi Ukraink, Łuck, Ukraina
mollena@ukr.net

LESYA UKRAINKA AND MARIA KONOPNICKA

Malanii Olena

Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, Ukraine

Streszczenie. Artykuł poświęcony jest ukraińsko-polskim relacjom, wpływom i współoddziaływaniom, ukazuje aktualność problemu «Łesia Ukrainka i literatura polska». Szczególnie omówiona w nim została twórczość dwóch wybitnych indywidualności – Marii Konopnickiej i Łesi Ukrainki, paralele i podobieństwo ich spuścizny. Określono związek i przejrzystość między głównymi trendami artystycznymi w twórczości obu pisarek, ustalono wspólność źródeł, motywów, tematów i problemów w ich poezji, prozie i dramaturgii.

Słowa kluczowe: literatura polska, Łesia Ukrainka, Maria Konopnicka, krytyka literacka, analogie twórcze, filozoficzne koncepcje twórczości.

Abstract. This article is dedicated to Ukraine-Polish relations and mutual influences and proven relevance of "Lesya Ukrainka and Polish literature." Specifically considered extraordinary creativity and original writers – Maria Konopnicka and Lesya Ukrainka, roll and parallels their heritage. It was found a close relationship and transparency major trends creative ways the two writers, found common sources, motifs, themes and issues in their poetry, prose and drama.

Keywords: Polish Literature, Lesya Ukrainka, Maria Konopnicka, literary criticism, creative parallels ideological concepts creativity.

Sformułowanie i uzasadnienie problemu badawczego. Ukraińsko-polskie stosunki niejednokrotnie stawały się tematem badań historyków, politologów, artystów i literaturoznawców. W centrum uwagi znalazły się relacje literatur, epok, poszczególnych osób.

W historii literatury światowej dużo obserwujemy wpływów i oddziaływań różnych kultur, epok. Lesia Ukrainka, która była dość dobrze zaznajomiona z twórczością wielu postępowych europejskich poetów, pisarzy, dramaturgów okresu modernizmu, kształtowała się pod ich wpływem, jak przystało na ówczesną pisarkę. Oczywiście, zapożyczwszy modernistyczne trendy europejskie, progresywna pisarka ukraińska chciała je wprowadzić w literaturze ojczystej.

Chociaż Łesia Ukrainka nie знаła osobiście polskich pisarzy i działaczy społecznych, ale dobrze mówiła po polsku i była zaznajomiona z kulturą polską, przyczyniła się do jej popularyzacji na Ukrainie, analizowała i pisała artykuły krytyczne. Niektóre jej utwory mają wyraźny związek z twórczością pisarzy polskich, zwłaszcza Adama Mickiewicza i Marii Konopnickiej.

Analiza ostatnich badań i publikacji. Problem «Łesia Ukrainka i kultura polska» już był omówiony przez historyków w różnych czasach, poruszali go zwłaszcza M. Rylski, G. Werwes, J. Bułachowska, R. Radyszewski, F. Neuważny, W. Sobol, H. Korbycz, G. Ochrimenko, I. Glinski, M. Jakóbiec, N. Jakubczak, M. Chmeluk itd. Także były przedstawione problemy podobieństwa i paralele twórcze Łesi Ukrainki i Adama Mickiewicza oraz przeprowadzone studia analityczne dotyczące opinii krytycznej Łesi Ukrainki o stanie i specyfice literatury polskiej.

Cele i zadania badania naukowego. Artykuł jest kolejną próbą zbadania bliskich początkowych relacji między dwiema kulturami, narodami położonymi na pograniczu – ukraińskim i polskim. Bliskie podobieństwa obu literatur są dowodem na to, że nasze kultury zostały ukształtowane i rozwinięte jako pełny składniki europejski – przejmując doświadczenie sąsiadów, starając się zachować ich narodową tożsamość.

Materiał główny i omówienie wyników badania. Łesia Ukrainka, doskonale znając języki europejskie, w tym język polski, interesowała się literaturą polską. Do jej zainteresowań czytelniczych od dziecka zaliczały się utwory Adama Mickiewicza, którego później mistrzowsko tłumaczyła i zapożyczała jego ciekawe pomysły dla swoich poezji.

Łesia Ukrainka zainteresowała się literaturą polską we wczesnym dzieciństwie. W wieku 16 lat zaczęła tłumaczyć Adama Mickiewicza. Znajdując się pod wpływem polskiego pisarza i jego «Sonetów Krymskich» (1825) napisała cykl wierszy «Wspomnienia krymskie» (1890-91) i «Odgłosy krymskie» (1897-98). M. Draj-Chmara swego czasu zauważył, że Łesia Ukrainka nie

tylko czytała, tłumaczyła, ale również wzorowała się na Adamie Mickiewiczu, na to, właściwie, wskazuje jej poezja «Na motyw z Mickiewicza», która została napisana w 1890 roku i opublikowana w zbiorze utworów literackich «Argo». Badaczka N. Łysenko-Jerzykiwska wskazuje na powiązanie «Niepewności» Mickiewicza i poezji Łesii Ukrainki «Na motyw z Mickiewicza», które «okazuje się w bezpośredniej opowieści o obsesji miłosnej przez personażы lirycznych» [5, 198].

Łesia Ukrainka bardzo rzetelnie badała wszystkie procesy modernistyczne, które odbywały się w literaturze polskiej, uważnie i fachowo je analizując. W 1900 roku ona pisze do petersburskiego czasopisma «Życie» obszerny artykuł o beletrystyce polskiej – «Uwagi o najnowszej literaturze polskiej». W tej pracy Łesia Ukrainka wysoko ocenia twórczość Mickiewicza, Przybyszewskiego («lidera modernizmu krakowskiego») i współczesnych im pisarzy, przedstawicieli szkoły romantycznej, zwłaszcza osobnego jej kierunku – szkoły ukraińskiej.

Właśnie w tym artykule Łesia Ukrainka po raz pierwszy zwraca uwagę na postać Marii Konopnickiej, znanej polskiej pisarki. Mówiąc o poetach narodowych, autorka krytycznego przeglądu zauważa: «Nawet poeci-narodnicy, wśród których najwidoczniejsze miejsce zajmuje Maria Konopnicka, odchodzą od mniej lub bardziej udanych prób poetyzacji codziennej pracy i codziennych cierpień ludzkich, uciekając się do marzeń o nirwanie, ciskają przekleństwa ziemi i czynią wyrzuty niebu lub szukają uspokojenia w filozoficznej obojętności wobec wszystkiego» [10, 110].

O podobieństwach dwóch wybitnych osobistości, przedstawicielek literatury polskiej i ukraińskiej można długo się rozpisywać. Twórczość polskiej autorki była niezwykle bliska pisarce ukraińskiej, rzeczniczce narodu ukraińskiego.

W 1902 roku petersburskie popularnonaukowe czasopismo literackie «Życie» zamówiło u Łesii Ukrainki artykuł do jubileuszu Marii Konopnickiej. Niestety, artykuł, który Łesia Ukrainka bardzo rzetelnie przygotowywała do druku, nie został opublikowany na stronach czasopisma.

Ale, pomimo tego, praca nad tłumaczeniami utworów Marii Konopnickiej przyniosła Łesii Ukraince dużo pożytku. Po pierwsze, przestudiowała książki o swojej polskiej koleżance, które polecił jej I. Franko i M. Gruszeński, po drugie, podszkoliła się w tłumaczeniach z języka polskiego, chociaż dokonywała ich na język rosyjski.

Jak sama pisze Łesia Ukrainka w liście do siostry Olgi od 29 grudnia 1902 roku: «Przyszedł list z «Świata Bożego» z zamówieniem jubeluszowego artykułu o Konopnickiej, wtedy i wzięłam się za ten artykuł, a do tego wypadało przetłumaczyć masę wierszy (z polskiego jest bardzo trudno i nieprzyjemnie tłumaczyć!), praca zajęła trzy tygodni i rozciągnęła się na 50 stron dużego formatu, a jeszcze w połowie pisania pracy troszkę osłabłam (nie z powodu pracy, a z innej, bardziej naturalnej i niezmiennej), więc zmarnowałam tyle dni, nie mając chęci nawet pisać listów» [9, XII, 376]. Większość wierszy Marii Konopnickiej, przetłumaczonych przez Łesię Ukrainkę nie udało się odnaleźć, podobnie jak i artykułu, los którego jest niewiadomy. Jednak 4 wiersze, przetłumaczone na język rosyjski dotrwały do naszych czasów. Zachowały się cztery tłumaczenia: «Я тоскую», «В Вероне (на могиле Ромео и Джульетты)», «Цветы», «Ах, зачем!..».

Ciekawe, że Łesia Ukrainka chciała tłumaczyć utwory Marii Konopnickiej jeszcze zanim sporządzała plan przekładów ważniejszych utworów światowej literatury. O tym dowiadujemy się z listu Łesii do brata Mychajła od 26-28 listopada 1889 r.: «Prosisz o projekt z czego musicie tłumaczyć. Jest mi trudno odpowiedzieć, do tego myślę, że na tym bardziej znacie się, aniżeli ja, lecz jeśli tego chcecie, to mogę podać własną opinię» [9, X, 39]. Na liście znanych europejskich pisarzy (literatury niemieckiej, francuskiej, włoskiej, angielskiej, rosyjskiej), są imiona 13 polskich autorów. Właśnie tu Łesia wspomina i wiersze Konopnickiej, z twórczością której była już zaznajomiona.

Swoją znajomość twórczości Marii Konopnickiej Łesia Ukrainka zawdzięcza artykułowi Iwana Franki (został opublikowany w czasopiśmie «Die Zeit»), którego czytała i wysoko oceniła: «Czytałam Pański artykuł o Konopnickiej w «Zeit», który bardzo mi się spodobał, chociaż, wydają mi się, był on pisany w pośpiechu. Przez to zdarzyło się Panu coś pominąć, na przykład, lirykę nieobywatelską Konopnickiej, a ta, chociaż nie jest wyrazista, jednak dość ciekawa pod tym względem, że obrazuje jak na lirycznych poetach-obywatelach odbija się uporczywość natury ludzkiej, której nie da się zagłuszyć nawet bardzo mocnymi i najszczerszymi ogólnoludzkimi zainteresowaniami: «Chassez – la par la porte, elle revient par la fenêtre».

To nie jest zarzut Pańskiemu artykułowi, bo wiem, że w nim Pan musiał ograniczyć się tylko do najbardziej ważnych momentów w działalności Konopnickiej» [9, XII, c. 12]. Następnie bardzo krytycznie pisała o swoim artykule w czasopiśmie «Życie»: «Gdyby powiększyć zakres mojego

artykułu będzie jeszcze bardziej niepełnym, bo zorientowałam się już za późno, że brakuje mi niektórych ważnych oryginałów, i już coś z pamięci przywołałam, a coś ominęłam, chociaż rozumiem, że nie jest w porządku» [9, XII, 13].

W artykule bardzo szczerze się przyznaje: «Muszę wyznać Panu po prawdzie, że nie mam szczególnego upodobania do współczesnego eposu poetyckiego, oto i Konopnickiej «Brazylia» jakoś do mnie nie przemawia, chociaż nawet nie potrafię określić jakie wady tam znajdują. Rzadko przypadają mi do gustu powieści pisane prozą w kilku częściach. Bez wątplenia mam naturę liryczną. Nie próbuję oprzeć swoich upodobań całkowicie na zasadach, bo mimo wszystko nie na zasadach one stoją, a po prostu leżą w mojej naturze» [9, XII, 14].

Łesia Ukrainka przejmując się bardzo losem swojego jubileuszowego artykułu, ponieważ ta praca dawała jej nie tylko zysk materialny, ale i poczucie finansowej niezależności: «nie pokładam wielkiej nadziei, ani nie przykładam dużej wagi do mojej krytyki w czasopiśmie rosyjskich – nie jestem z tego świata (właściwie, «bożego»), a wchodzę tam bardziej z potrzeby, aniżeli z chęci» [9, XII, 14]. Nieraz przypomina o materiałach do czasopisma w listach do matki, siostry Olgi i W. Bernsztama, który odwiedził ją w San Remie.

I, nareszcie, 28 stycznia 1903 roku otrzymuje zawiadomienie od redakcji czasopisma o tym, że jej artykuł o Marii Konopnickiej «nie pasuje do typu artykułów, drukowanych w naszym czasopiśmie» [9, XII, 40-41].

Jednak Łesia Ukrainka nie porzuciła nadziei na to, że jej artykuł zostanie opublikowany na jubileusz Marii Konopnickiej. Ona prosi siostrę Olgę o zabranie rękopisu od redakcji «Życia» i przekazanie do «Zwiastun Europy» albo do «Rosyjskiego bractwa».

M. Żarkych w referacie «Łesia Ukrainka i Polska» wskazuje na zauważalne paralele w twórczości dwóch poetek. Dotyczy to poezji «Contra spem spero», którą odnajdujemy w spuściźnie Marii Konopnickiej i Łesii Ukrainki. Badacz wskazuje na daty napisania – 1884 i 1890 oraz stawia pytanie: czy Łesia Ukrainka napisała swoją poezję pod wpływem Konopnickiej. Analizując obie poezje, M. Żarkych przypuszcza, że «Łesia Ukrainka czytała książkę Konopnickiej (powyżej już było powiedziane, że w 1889 roku ona doradzała przetłumaczenie właśnie wierszy Konopnickiej), a wiersz «Contra spem spero» jej się spodobał i zachęcił ją do napisania własnego».

Zdaje się, że obrazy w tych wierszach nie mają ze sobą cech wspólnych, lecz obydwaj odkrywają temat «oczekiwanie wbrew oczywistości», w obydwu utworach przejrzyste podwójne dno wskazuje, że poetki mają nadzieję na rozkwit swoich narodów wbrew nadzwyczaj niesprzyjającym okolicznościom zewnętrznym, które ograniczają ich możliwości rozwoju życia narodowego.

Więc, wspólność tych utworów polega na podobieństwie nazwy, jednakowym temacie i bliskości ideowej treści. Te niespodziewanie bliskie związki pozwalają stwierdzić wpływ literackiej twórczości Konopnickiej na Łesię Ukrainkę, chociaż utwór ostatecznej nie jest ani tłumaczeniem, ani nawiązaniem – to niezależny utwór na zadany temat (podobnie jak «Kamienny włodarz») [2].

Dalej badacz wskazuje na jeszcze jeden wspólny moment: «W drugim tomie wierszy Konopnickiej (1883) odnajdziemy poezję pod tytułem «Na skrzydłach pieśni» – po 10 latach Łesia Ukrainka podobnie zatytułuje zbiorek swoich wierszy. Nie wyciągając z tego faktu żadnych wniosków, można przypuścić, że dokładne porównanie poezji Konopnickiej z wczesnymi utworami Łesii Ukrainki ujawni jeszcze inne cechy wspólne między nimi» [2].

W twórczości obu pisarek można znaleźć naprawdę dużo kulturowo-historycznych, artystycznych i osobistych analogii, dzięki którym łatwo zaobserwować te tendencje zachodzące w epoce, które nieuchronnie stawały się ważnymi i nieodłącznymi w twórczości pisarzy modernistycznych. «Dokładnie zapoznanie się z utworami pisarki polskiej znajduje odzwierciedlenie w oryginalnej twórczości Łesii Ukrainki. Literaturoznawcy określili takie typy związków i analogii w twórczości Łesii Ukrainki i Marii Konopnickiej: zainteresowanie tymi samymi autorami i literackimi zjawiskami, mitologią antyczną i biblijną oraz tematyczna bliskość ich tytułów. Tak więc, Łesia Ukrainka i Maria Konopnicka tłumaczyły albo pisały o niemieckich pisarzach – H. Heine, G. Hauptmann, włoskich – Adę Negri i Gabriele D'Annunzio, francuskiego pisarza W. Hugo. W obu zdarzają się prawie jednakowe tytuły utworów, cykli i zbiorów: «Na skrzydłach pieśni», «Contra spem spero!», «Slavus-sclavus», «Tam, w moim kraju, w dalekiej stronie», «Drobiazgi z podróźnej teki» i in.» [3, 51].

W wieku 30 lat, będąc dojrzałą poetką i ukształtowanym krytykiem literackim, Łesia Ukrainka napisała artykuł o polskich pisarzach «Uwagi o najnowszej literaturze polskiej», gdzie poddała głębokiej analizie polską literaturę okresu modernizmu. Była to poważna krytyka najnowszych

procesów w literaturze sąsiedniego kraju. Łesia Ukrainka zwraca wielką uwagę na problemy polskiego pozytywizmu, w szczególności wyświetla twórczość Elizy Orzeszko, Bolesława Prusa, Marii Konopnickiej. Wszystkich ich zalicza do progresywnych pisarzy europejskich.

Warto zauważyć, że Maria Konopnicka napisała swój pierwszy wiersz w 28 lat, a Łesia Ukrainka w 9. Pierwszy zbiór wierszy Maria opublikowała mając 34 lata, natomiast Łesia w wieku 22 lat. Chronologicznie w swojej twórczości Łesia znacznie wyprzedzała swoją polską koleżankę, niestrudzenie pracując nad sobą i jakością swojej produkcji literackiej. Obie pisarki wydały po trzy zbiory poetyckie. Umarła M. Konopnicka o trzy lata wcześniej od Łesi, w wieku 68 lat.

Poezję Marii Konopnickiej Łesia Ukrainka zaczęła tłumaczyć w wieku 31 lat, pisząc jubileuszowy artykuł do czasopisma «Świat Boży».

W tematycznym i gatunkowym zakresie ich twórczość ma dużo cech wspólnych. Obywatelska liryka jak Marii Konopnickiej, tak i Łesi Ukrainki obraca się wokół patriotycznych motywów i tematów tęsknoty za ojczyzną.

I. Franko w artykule o Konopnickiej pisał, że ona «poetka polskiego narodu, a przede wszystkim polskiego chłopstwa. Chłop i polska ziemia, którego karmi, jest stałym ośrodkiem jej filozoficznego ujęcia – centrum, do którego sprowadzają się całe jej uczucia i obrazy poetyckie, od którego zyskują nowe światło i szczególny posmak życiowy» [11, 380].

Temat chłopstwa i jego trudnego losu M. Konopnicka najczęściej ujawnia w utworach, które swoją formą są maksymalnie przybliżone do pieśni ludowej. Takie narodotwórcze ukierunkowanie przejawia się wyraźnie w lirycznych «Na fujarce», «Z łąk i pól», «Łzy i pieśni», «Po rosie», «Na palecie». Jak wiadomo, pieśni także lubiła Łesia Ukrainka, często nazywając swoje wiersze piosenkami («Płyń pieśni moja!», «Ja pragnę być pieśnią skrzydlatą...», «I cichą pieśń nieśmiało zaśpiewałam», «Na skrzydłach pieśni»).

Oprócz wierszy M. Konopnicka pisała poematy epicko-liryczne («Pan Balcer w Brazylii», «Imagina»). Jednocześnie Łesia Ukrainka czerpała przyjemność z gatunku problemu epicko-lirycznego, zrobiwszy bardzo udany eksperyment i umiejętnie wpisawszy epicko-liryczny poemat do modernistycznego dyskursu literatury ukraińskiej początku XX wieku.

W liryce obywatelskiej obu poetek ważne miejsce zajmują utwory, poświęcone poszukiwaniom wiecznego pytania o rolę artysty w społeczeństwie. M. Konopnicka uważała sztukę za skuteczną metodę walki, za słowną broń, a nie tylko przeznaczoną do podziwiania. Temat artysty jest centralnym również w twórczości Łesi Ukrainki («Orgia», «W puszczy», «Stara bajka», «Słowo me, czemuś ty nie z twardej stali...»).

Obie pisarki mają prozaiczne i dramatyczne utwory, nawiązujące do folkloru. Ich także łączy wspólna baza źródłowa, którą się posługiwały.

Maria Konopnicka, jak i Łesia Ukrainka, dużo zwracała uwagi tematu dzieciństwa, pisała o dzieciach i dla dzieci.

W twórczości polskiej pisarki pojawia się motyw morza (zwłaszcza w poemacie «Pan Balcer w Brazylii»), który był także jednym z ulubionych tematów Łesi Ukrainki.

Maria Konopnicka i Łesia Ukrainka były aktywne w życiu społeczno-politycznym, w szczególności «M. Konopnicka razem z innymi polskimi działaczami aktywnie przeciwstawiała się pruskiej polityce kolonizatorskiej, skierowanej na zniewolenie polskiej ludności» [3,53]. W owym że czasie Łesia Ukrainka miała wyraźne stanowisko obywatelskie co do polityki Imperium Rosyjskiego na terenach Ukrainy. Obie pisarki zwracały się w swoich utworach do tematu powstawania narodów. («Robert Brus, król szkocki» – «Rok 1835»).

Chociaż, Maria Konopnicka była starsza od Łesi Ukrainki o ponad ćwierć wieku (29 lat), jednak w życiu i twórczości dwóch utalentowanych kobiet można dostrzec wiele analogii.

Obie zaczęły swoją twórczość od poezji. Ich «literackimi rodzicami chrzestnymi» byli jedni z najwybitniejszych pisarzy polskiego i ukraińskiego narodów – Iwan Franko i Henryk Sienkiewicz. Obie zdobyły prywatne domowe wykształcenie. Obu im bliskie były obywatelskie, patriotyczne, internacjonalne motywy, filozofizm, liryzm, wykorzystanie folkloru. Obydwie pisarki formowały swoje poezje w cykle liryczne («Łzy-perły», «Siedem strun» i in. oraz «W górach», «Obrazki»), pisały prozę – «Żal», «Miasto smutku», «Filiżanka» itd., opowiadania, nowele, szkice «Cztery nowele», «Moi znajomi», «Na normandzkim brzegu» (M. Konopnicka), a także utwory dla dzieci (Łesia Ukrainka – cykl «W dziecięcym kręgu», literackie baśnie dla dzieci, w M. Konopnickiej – wiele utworów, poświęconych dzieciom: «Z kołędą», «Przed sądem», «Bez dachu», «W piwnicznej izbie», «Jaś nie doczekał», baśń literacka «O krasnoludkach i o sierotce Marysi»).

Zresztą «W twórczości Łesi Ukrainki i Marii Konopnickiej są głównymi obywatelskie motywy. W poezjach obu autorek nie tylko często powtarzają się motywy smutku, cierpienia i łez, ale również brzmią swoisty manifest uciskowi, który jest wyrażony w romantycznej obrazowości burzy, błyskawicy, światła, wiosny. Te obrazy symbolizowały przebudzenie narodu do walki o nowy świat» [3, 52].

Obie kobiety także łączyły podróże. Maria często odwiedzała Lwów, Warszawę. Te miasta również spotykamy w «Przydrożnej księżce» Łesi Ukrainki. Obydwie zarabiała na życie korepetycjami i pracą literacką, pisując do czasopism. Dla Łesi Ukrainki, na przykład, «to była praca «ad panem et aguam»» (dla chleba i wody – M.O.). Utwory literackie Marii Konopnickiej i Łesi Ukrainki cechuje ostre słowo i bezkompromisowość we własnych poglądach i przekonaniach.

Wnioski oraz perspektywy dalszych badań. Literatura polska była ważnym elementem składowym artystycznej interpretacji kulturalnej przestrzeni europejskiej przez Łesię Ukrainkę. Wszechstronne zapoznanie się, głęboka analiza oraz zapożyczanie modernistycznych środków i metod doprowadziły do zrozumienia szybkiego i nieodwracalnego postępu nowej epoki na gruncie ojczystym.

Przeprowadzone paralele w twórczości dwóch niezwykłych i sławnych pisarek – Marii Konopnickiej i Łesi Ukrainki – jeszcze raz udowadniają, że polityczne i kulturalne procesy w tym okresie były wspólne dla wielu krajów Europy, odbywały się w określonej kolejności i w ramach pewnych prawidłowości.

References:

1. Bulakhovska, Yu. 2010. «Lesia Ukrainka i Mariia Konopnitska (porivnialno-typologichne zistavlennia)» [Lesia Ukrainka and Mariia Konopnitska (comparative and typology comparison)]. *Sich*, 12: 40–45 (in Ukrainian).
2. Zharkyykh, M. 2011. «Lesia Ukrainka i Polshcha» [Lesia Ukrainka and Polish]. *Myslene drevo. Entsiklopediia zhyttia ta tvorchosti Lesi Ukrainky*. <http://www.l-ukrainka.name/uk/Studies/Polska.html#Konopnicka> (in Ukrainian).
3. Zdyniuk, M. 2011. «Lesia Ukrainka ta polska literatura: retseptsiiiny i perekladatskyi aspekty» [Lesia Ukrainka and polish literature: reception and translating aspect]. *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky*, 13: 50–53. Lutsk (in Ukrainian).
4. Korbych, H. 2007. «Lesia Ukrainka – literaturnyi krytyk: osoblyvosti «zhinochoho pysma»» [Lesia Ukrainka is literary critic: particularity of «woman's handwriting»]. *Lesia Ukrainka i sychasnist*, 4 (1): 237–244. Lutsk (in Ukrainian).
5. Lysenko-Yerzhkyivska, N. 2012. «Adam Mitskevych i Lesia Ukrainka: Krymski vidlunnia u yikhonii poezii [Adam Mitskevych and Lesia Ukrainka: The Crimean echoes are in their poetry]». *Kyivski polonistychni studii*, 192–200. Kyiv (in Ukrainian).
6. Moroz, M. 1992. *Litopys zhyttia i tvorchosti Lesi Ukrainky* [The Chronicle of Life and Creation of Lesia Ukrainka]. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
7. Pachovskyi, V. 1956. «Tvorchist M. Konopnitskoi v perekladakh na ukrainsku movu» [M. Konopnitska's Creation. Translations into Ukrainian]. *Zhovten*, 7 (in Ukrainian).
8. Pavliuk, Ya., ed. and trans. 2002. *Spivachky zori providnoi: Lesia Ukrainka ta Mariia Konopnitska: virshi* [Singers of guiding star: Lesia Ukrainka and Mariia Konopnitska]. Kyiv (in Ukrainian).
9. Shabliovskyi, Ye., Vyshnevskaya N., et al., ed. 1975–1979. *Lesia Ukrainka. Zibrannia tvoriv u 12 tomakh* [Lesia Ukrainka. The collection of works in 12 volumes]. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
10. Ukrainka, Lesia. 1977. «Zametki o noveishei polskoi literature» [Notes about the newest Polish literature]. In *Lesia Ukrainka. Zibrannia tvoriv u 12 tomakh*, edited by Ye. Shabliovskyi, N. Vyshnevskaya, et al., 8: 100–128 Kyiv: Naukova dumka (in Russian).
11. Franko, I. 1981. «Mariia Konopnitska» [Mariia Konopnitska]. In *Zibrannia tvoriv u 50 tomakh*, edited by I. Franko, 33: 375–383. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
12. Khmeliuk, M. 2007. «Polska literatura v retseptsii Lesi Ukrainky» [Lesia Ukrainka's point of view is on Polish literature]. *Lesia Ukrainka i sychasnist*, 4 (1): 491–499.
13. Bulachowska, Jilia. 1973. «Łesia Ukrainka i Maria Konopnicka». *Pamiętnik Literacki*, 2: 95–102 (in Polish).

14. Jacóbiec, M. 1971. «Łesia Ukrainka i polska literature romantyczna». *Slavia Orientalis*, 4: 355–407 (in Polish).
15. Żarkych, Mykoła. 2012. «Łesia Ukrainka i Polska». *Nashe slovo*. <http://www.kresy.pl/kresopedia,literatura?zobacz%2Flesia-ukrainka-i-polska> (in Polish) – 7.07.2017.